

Planinska zveza Slovenije
Komisija za varstvo gorske narave
Usposabljanje za: Varuh gorske narave

Dobrova, 7.8.2009

Po sledih krajinskega parka Polhograjski Dolomiti

SEMINARSKA NALOGA

Mentor: mag. Jana Vidic

Avtor: Mateja Komac
PD Panorama Dobrova

KAZALO

KAZALO	2
UVOD	3
ZAVAROVANA OBMOČJA V SLOVENIJI	4
Vrste zavarovanih območij.....	4
USTANOVITEV KRAJINSKEGA PARKA POLHOGRAJSKI DOLOMITI	6
Meja Krajinskega parka Polhograjski Dolomiti.....	8
Povzetki iz ustanovitvenih poročil	9
Programska izhodišča za gospodarjenje s prostorom.....	9
Spomeniška območja.....	10
Naravni rezervati	11
KRAJINSKI PARK POLHOGRAJSKI DOLOMITI DANES	13
Naravne vrednote	15
Naravne vrednote državnega pomena	15
Območja hidrološke naravne dediščine.....	15
Naravne vrednote lokalnega pomena	15
Dendrološke naravne vrednote.....	15
Kulturna dediščina.....	16
Pomembnejša kulturna dediščina in pomembnejša območja kulturne dediščine	16
Razglašeni spomeniki.....	16
Predlogi za razglasitev	17
ZAKLJUČEK	18
Namesto povzetka – PD Panorama Dobrova in Krajinski park Polhograjski Dolomiti	19
VIRI in LITERATURA	20

UVOD

V preteklosti se je nekajkrat zgodilo, da sem kje slišala besedno zvezo »*Krajinski park Polhograjski Dolomiti*«. Potem sem si par let nazaj kupila knjigo Boruta Mencingerja *Naravni parki Slovenije*. Glej ga zlomka, tam se pojavi Krajinski park Polhograjski Dolomiti kot eden izmed 33 krajinskih parkov v Sloveniji. Torej le ni vse skupaj v moji domišljiji, park dejansko obstaja! Oziroma je obstajal? Oziroma obstaja le formalno, na papirju? Pa še to ne čisto zares?

Da bi se dokopala do odgovorov na zgornja vprašanja in še kakšnega dodatnega, sem se pri seminarski nalogi na izpopolnjevanju za varuha gorske narave, odločila malce poglobiti v to temo. Na občini Dobrova Polhov Gradec so mi prijazno dovolili, da sem prelistala urbanistične načrte in poročila iz 70.ih let 20. stoletja, ko se je park formiral. Poiskati sem želela tudi novejša prispevke, raziskave itd. o omenjenem krajinskem parku, a žal razen nekaj diplomskih del kaj dosti konkretnega na to temo ne obstaja.

Svoja dognanja sem strnila na naslednjih straneh, ki za začetek postrežejo z nekaj teorije o varovanih območjih v Sloveniji. Sledi predstavitev Odloka o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka »Polhograjski Dolomiti« iz leta 1974 s povzetki iz dokumentacije. Pri opisovanju značilnosti parka, možnosti razvoja itd., sem se osredotočila na občino Dobrova – Polhov Gradec, iz katere izhajam. Namen seminarske naloge je predvsem predstavitveni.

ZAVAROVANA OBMOČJA V SLOVENIJI

V Sloveniji poznamo dve delovni področji varstva, ki sta povezani z naravo. Varstvo narave, ki ga ureja Zakon o ohranjanju narave iz leta 1999 (leta 2004 je bilo izdano uradno prečiščeno besedilo ZON-UPB2. Ur.l.RS, št.96/2004), in varstva okolja, ki ga ureja Zakon o varstvu okolja iz leta 2004¹.

Varstvo okolja se ukvarja s problemi človekovega negativnega delovanja v okolju, varstvo narave pa je usmerjeno v varovanje tistega dela narave, ki ga družba spozna za vrednoto². Poleg tega pa je vredno ohranjati tudi nekatere rezultate človekovega dela. Govora je o kulturni dediščini, katere varovanje opredeljuje Zakon o varovanju kulturne dediščine.

Kulturna krajina, ki je tako značilna za polhograjsko hribovje, je specifičen rezultat narave, kulture, družbe in tehnologije³. Krajino obravnavajo predpisi s področja varstva narave in tudi predpisi s področja varstva kulturne dediščine.

Vrste zavarovanih območij

Zakon o ohranjanju narave - ZON (Uradni list RS 96/2004) določa ožja in širša zavarovana območja in posamezna tudi definira:

67. člen zakona pravi, da so **širša zavarovana območja**:

(1) območje narave, kjer je velika abiotska, biotska in krajinska raznovrstnost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot, ki so lahko tudi kompleksno in funkcionalno med seboj povezane.

(2) Pri ustanavljanju širših zavarovanih območij se upoštevajo in omogočajo tudi razvojne možnosti pebivalstva ter duhovna sprostitvev in bogatitev človeka.

(3) Širša zavarovana območja se ustanavljajo tudi za uresničevanja mednarodno priznanih oblik varstva območij narave.

(4) V širših zavarovanih območjih se lahko ustanovijo tudi ožja zavarovana območja.

Med širša zavarovana območja spadajo: narodni, regijski in krajinski park, ki jih zakon opredeljuje kot je spodaj navedeno.

Po 69. členu je **narodni park**:

(1) veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo. V pretežnem delu narodnega parka je prisotna prvobitna narava z ohranjenimi ekosistemi in naravnim procesi, v manjšem delu narodnega parka so lahko tudi območja večjega človekovega vpliva, ki pa je z naravo skladno povezan.

¹ Prim.: Doles, Maja: Krajinski park v času: primer krajinski park Polhograjski Dolomiti, diplomsko delo, Biotehniška fakulteta, 2008, str.17

² Prim: P.t.

³ Prim.: P.t., str. 19

(2) V narodnem parku morata biti opredeljeni najmanj dve varstveni območji tako, da je v pretežnem, povečini sklenjenem delu opredeljeno varstveno območje s strožjim varstvenim režimom ob upoštevanju mednarodnih varstvenih standardov in kriterijev.

(3) Narodni park, namen zavarovanja, razvojne usmeritve, varstvena območja, varstveni režimi, upravljavec in drugo se določijo z zakonom.

V Sloveniji imamo en narodni park.

70. člen zakona opredeli **regijski park**:

(1) Regijski park je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa z naravo uravnotežen.

(2) V regijskem parku morata biti opredeljeni najmanj dve varstveni območji tako, da je varstveno območje s strožjim varstvenim režimom opredeljeno v manjšem obsegu in točkovno.

(3) Z aktom o zavarovanju se določijo podrobnejša pravila ravnanja na območju regijskega parka.

V Sloveniji imamo tri regijske parke.

71. člen pa opredeljuje **krajinski park**, v katerem je v primerjavi z zgoraj opisanima milejša oblika varovanja in je tudi manj obsežen.

(1) Krajinski park je območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost.

(2) Z aktom o zavarovanju se določijo podrobnejša pravila ravnanja na območju krajinskega parka.

V Sloveniji je trenutno 41 krajinskih parkov.

Med **ožja zavarovana območja** pa spadajo: naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat. Pogosto se le ti nahajajo znotraj širšega zavarovanega območja.

Naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino ali lego ali pa so redki primer naravne vrednote. V Sloveniji je evidentiranih 1217 naravnih spomenikov.

Naravni rezervat je območje geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki se z uravnoteženim delovanjem človeka v naravi tudi vzdržuje. V Sloveniji jih je 52.

Strogi naravni rezervat je območje naravno ohranjenih geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, kjer potekajo naravni procesi brez človekovega vpliva. V Sloveniji imamo enega⁴.

⁴ Prim.: Vrste zavarovanih območij, <http://www.umanotera.org/index.php?node=51>

USTANOVITEV KRAJINSKEGA PARKA POLHOGRAJSKI DOLOMITI

Krajinski park je torej zavarovano območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost.

Leta 1971 je bil podan predlog, da se kot krajinski park zavaruje območje Polhograjskega hribovja. Med leti 1971 in 1973 je bil izdelan urbanistični načrt, spisano poročilo in operativno gradivo. **29.3.1974** je bil v Uradnem listu SRS objavljen Odlok o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka »Polhograjski Dolomiti« za območji občin Ljubljana Šiška in Ljubljana Vič Rudnik, katerega podpisnika sta bila župana obeh dotičnih občin.

Ustanovitev Krajinskega parka Polhograjski Dolomiti v poročilu takole argumentirajo:

V neposredni bližini Ljubljane imamo še vedno območja, ki s svojo strukturo, zelenimi površinami in neznatno urbanizacijo tvorijo krajino velike naravne vrednosti. Te proste površine pa so izpostavljene majhnim posegom, zato bi nujno morali tista območja, ki so pogojena z elementi izredne kakovosti, zavarovati z zakonskimi določili.

Med taka območja prvenstveno sodijo Polhograjski Dolomiti, zato je umestno, da jim določimo namembnost, združimo kulturne vrednote s krajinskimi vrednotami ter načrtno usmerimo rekreacijo. Izhodišče načrtnega usmerjanja rekreacije naj bo ovrednotena kulturna krajina z vsemi elementi dediščine ter valorizirane zelene površine z režimom krajinskega parka⁵. ...

Predlog, da Polhograjske Dolomite ocenimo kot krajinski park, bazira na osnovi Zakona o varstvu narave (Uradni list SRS, št.7-21/1970), ki po 8. členu zagotavlja, da se za krajinski park lahko razglasijo večja, naravno zaključena pokrajinska območja s prvobitno ali kultivirano naravo, ki jo odlikujejo naravne znamenitosti ali krajinske lepote, kulturni spomeniki oziroma spomeniki človeškega dela ter imajo rekreacijski pomen. Akt o zavarovanju na osnovi 10. člena istega zakona izdajo akt o zavarovanju občinske skupščine sporazumno⁶.

Območje, ki ga v poročilu predlagajo za Krajinski park Polhograjski Dolomiti je takrat ležalo na območju treh občin: Lj. Vič-Rudnik, Lj. Šiška in Škofja Loka. Podpisnika odloka sta bila le župana občin Ljubljana Vič – Rudnik in Ljubljana Šiška. Park zato ne zavzema celotnega območja Polhograjskega hribovja, poleg tega pa pravno-formalno, po predpisih s področja varstva narave, še do danes ni bil razglašen

⁵ Krajinski park Polhograjski Dolomiti, Urbanistični načrt, Poročilo 1, str.12

⁶ P.t., str.13

Poleg želje po zavarovanju kulturne krajine, je bil pomemben razlog za razmišljanje o zavarovanju območja bolj množičen pojav počitniških hiš. To so skušali omejiti, hkrati pa omogočiti razvoj turizma in rekreativnih dejavnosti na področju.

Pretežni del počitniških objektov je zgrajen brez lokacijskih dovoljenj. Slovenija in še posebej širši ljubljanski prostor je treba varovati pred kakršnokoli razpršeno gradnjo počitniških bivališč. ... Počitniško bivališče ni namenjeno vsem slojem prebivalstva, zato te oblike ni treba stimulirati, stimulirati bi bilo treba obliko pensionskih, javnih in kmečkih turističnih dejavnosti⁷.

V poročilu so navedeni naslednji **razlogi** za ustanovitev Krajinskega parka:

- bogata kulturna krajina – samotne kmetije, obdelana površina
- neorganizirana gradnja stanovanjskih objektov na obrobju parka – zastiranje pogleda
- pas atraktivnih spomenikov in spomeniških območij
- samotne kmetije
- arheologija: dokaj pozno naseljeno; bližina Emone
- razgibanost hribovja
- itd.⁸

Temu sledi dodatni opis območja predvidenega za zavarovanje, za katerega se je uveljavil skupni izraz Polhograjski Dolomiti. Med domačim kmečkim prebivalstvom ni imel skupnega imena.

***Polhograjski Dolomiti** predstavljajo pestro tektoniko in so nadaljevanje Posavskega hribovja, ki po ljubljanski kotlini tvorijo alpsko predgorje. Leže na območju, kjer se stikajo alpske in dinarske zgradbe, prelomnica pa teče od Horjula, ob Koreni, Črnem vrhu in Pasji ravni do Visokega v Poljansko dolino. Bogato razčlenjeni hribi in doline so po geološki sestavi pretežno iz starih skrilavcev in peščenjakov karbonskega, permskega in triadnega geološkega obdobja. Nad njimi ponekod leže plasti triadnega dolomita, ki oblikujejo vrhove gora Sv Lovrenc, Grmada, Tošč ter nekatera pobočja proti Medvodam in Spodnji Sori. Ravno po tem Dolomitu so dobili tudi svoje turistično ime⁹.*

VEGETACIJA: Podnebne in reliefne razmere so tako ugodne, da na območju dobro uspeva mešani gozd ilirskega tipa z bogato podrastjo. Največ je bukovega lesa. Na prisojnih legah rastejo omembe vredni črni gaber, mali jesen ter rdeči bor. Izredno zanimivi glacialni relikti kot so planinska mestnica, krajinski petoprstnik, dlakavi sleč, sluzijev svišč in jetrnik ter

⁷ P.t.:str. 11

⁸ Prim p.t., str. 19 – 35, vsi razlogi so še dodatno opisani.

⁹ P.t., str. 37

ilirski florni elementi kot so Blagajev volčin, zlato jabolko dajejo Polhograjskim Dolomitom veliko vrednost. Tu najdemo še floristične posebnosti kot so jožefica ali dišeči volčin, hladnikov grintavec, kranjska selivka. Blagajev volčin, jožefica in Cluzijev svišč so z uredbo o zavarovanju redke flore zaščiteni¹⁰.

FAVNA: Veliko je gozdnih živali in lovne divjadi. V teh predelih najdemo tudi divjega petelina, ruševca, divjo mačko, na Grmadi in Tošču pa celo gamse. V celotnem področju velja prepoved vnašanja novih živalskih vrst brez kontrole in prepoved preganjanja divjadi. Potrebna je kontrola nad gospodarjenjem lovskih družin¹¹

Meja Krajinskega parka Polhograjski Dolomiti¹²

Območje celotnega krajinskega parka obsega logično celoto, ki jo pogojujejo skupne historične, geografske, gemorfološke, naravne in druge karakteristike. Celoten krajinski park je z obrobniimi dolinami oddeljen od sosednjih območij.

Meja krajinskega parka poteka načeloma

- a. po robu strnjenege gozda tam, kjer park meji na urbanizirana območja
- b. tudi po robu strnjenege gozda, vendar vključuje še značilne obrobne ambiente (jase, senožeti) tam, kjer park meji na rekreacijska območja

Meja poteka po robu strnjenege gozda od Stranske vasi – ob cesti na Glince, deloma ob rezervatu daljnovoda – ob robu strnjenege gozda mimo Dolnic – Šentvida – Dvora, Stanežič – Mednega – Preske – Goričan – Sore – Gosteč – Pungerta – Hoste v dolino Hrastenice (cca 1500m) ter nazaj preko terase v dolino Poljanske Sore do Bodešč. Od tu poteka meja ob reki Sori do Poljan. V Poljanah se z mejo umikamo urbanizirani pokrajini. Dalje poteka meja spet ob robu strnjenege gozda do Gorenje vasi, od tu dalje pa meji na ca 20 metrov rezervat ob cesti (skoraj identično z gozdno mejo) do Lučin, Planine v podnožje Sv. Lovrenca, od tu naprej pa poteka meja ob robu strnjenege gozda mimo Polhovega Gradca – Dvora do Stranske vasi.

OŽJE OBMOČJE KRAJINSKEGA PARKA obsega samo značilno kulturno krajino, ki zavzema najpomembnejše in »nepokvarjene« naravne vrednote ter kulturne spomenike. To je kompleks značilnih gemorfoloških vrednot, osrednjih grebenov in vrhov, značilnih naravnih ambientov, objektov in ambientov kulturno-spomeniških vrednosti in prostorskih dominant.

¹⁰ P.t., str. 39.

¹¹ P.t., str. 42, 43.

¹² Povzeto p.t., str. 16, 17.

Meja ožjega območja parka poteka – iz navedenih vsebinskih razlogov dosledno pod grebeni in vrhovi, po konturi reliefnih plastnic in je v grafičnih prikazih ponekod shematično prikazana. Meja tega območja dosledno poteka izdatno pod obrobniimi markantnimi grebeni in vrhovi in tako deklarira osnovno misel: vsi grebeni in vrhovi so – praktično nezazidljivi (min. 50m pod vrhom)

Meja ožjega območja poteka globoko pod naslednjimi vrhovi in dominantami: Toško čelo – Golo brdo – Sv.Marjeta – Breznik – Martinj hrib – (688) – Brezni vrh (673) – Hum – Movrh – Bukovski vrh (789) – Smolnik pri Črnem vrhu – Sv Lovrenc – Petač – Kozjek – Maček – Sv. Uršula – kota 688 – Belo – Topol – Ravnik – Toško čelo.

Povzetki iz ustanovitvenih poročil

Programska izhodišča za gospodarjenje s prostorom¹³:

- *treba je podpreti privatno pobudo za urejanje skromnejših gostišč in kmečkih penzionov*
- *izvajati kmetijstvo in živinorejo, ki sta dali bistveni pečat krajini že v preteklosti.*
- *zaustaviti sedanjo gradnjo počitniških hiš*
- *poleg urbanističnega načrta, se mora za celotno področje uveljaviti tudi poseben spomeniškovarstveni red*
- *omejitev gradenj*
- *v celotnem parku pogojno zazidljiva neposredna območja obstoječih večjih kmetij, zaselkov in naselij*
- *Predvideni naslednji turistično rekreacijski centri, ki naj se združujejo med seboj in s conami na obrobju:*
 - + *TC Studenčice – Žlebe (Lj. Šiška)*
 - + *TC Golo Brdo (Lj. Šiška)*
 - + *TC Toško čelo (Lj. Šiška)*
 - + *TC Topol (Lj. Šiška)*
 - + *TC Osredok – Belo – Topol (Lj. Vič Rudnik)*
 - + *TC Smolnik – Črni vrh (Lj. Vič Rudnik)*
 - + *TC Polhov Gradec (Lj. Vič Rudnik)*
 - + *TC Lučine – Prelesje (Škofja Loka)*
 - + *TC Poljane – Visoko – Gorenja vas (Škofja Loka)*

¹³ Vse v tem podpoglavju prim. p.t.str. 50 – 59.

- + *TC Škofja Loka (Škofja Loka)*
- *Poleg javnih gostinskih objektov (hoteli, moteli, pensioni) predvideni javni športni objekti, večji parkirni prostori za motorna vozila*
- *Predvidene zazidljive površine za počitniško – stanovanjske in turistične objekte ter spremljajoče dejavnosti*
- *PROMETNA UREDITEV:*
 - + *krajinski park v celoti obkroža turistično-rekreacijska krožna pot, ki poteka po trasah obstoječih cest*
 - + *krožna cesta poteka:*
 - *po Gradaški dolini mimo Polhovega Gradca, Lučin do Gorenje vasi*
 - *na vzhodnem obrobju poteka v bližini meje KP; Gosteče – Sora – Preska – Medno*
 - *dalje v bližini meje KP mimo Stanežič, Podgore in Podutika na Stransko vas*
 - + *na obrobne ceste so priključena celotna cestna omrežja*
 - + *tri transverzale:*
 1. *Cesta Žerovnik – Topol – Sora;*
 2. *Cesta Polhov Gradec – Kopačev vrh – Škofja Loka*
 3. *Cesta Polhov Gradec – Črni vrh - Poljane*
 - + *slepe turistične ceste*
 - + *kolesarske poti naj bi potekale v obrobju vzporedno s krožno cesto; v območju parka je treba poiskati ločene poteke*
 - + *peš turistični promet – že obstoječe poti in uvedba novih*

V operativnem gradivu so bila določena spodaj navedena spomeniška območja in naravni rezervati¹⁴.

Spomeniška območja:

- *Bukovski vrh; spomeniško-varstveni režim II*
- *Valtarsk vrh, varstveni režim II*
- *Ožbolt nad Zmincem, varstveni režim II*
- *Sv. Andrej nad Zmincem, varstveni režim II*
- *Selo pod PG, varstveni režim I*
- *Črni vrh, varstveni režim II*
- *Setnica nad PG, varstveni režim II*

¹⁴ Krajinski park Polhograjski Dolomiti, Urbanistični načrt, operativno gradivo 2, str. 14 – 17; povzeta so vsa spomeniška območja v občini Dobrova – Polhov Gradec in le nekatera iz ostalih občin.

- *Topol – Sv. Katarina – Sv. Jakob – Sv Florjan, varstveni režim II*
- *Osolnik – Sv. Barbara – Gradišče, varstveni režim I*
- *Visoko, varstveni režim I*
- *Log, varstveni režim III – pogojno*
- *Brode, varstveni režim II*
- *Cerkev sv Lovrenca, varstveni režim I*
- *Cerkev sv Jurija v Prapročah, varstveni režim III*
- *Cerkev sv. Martina v Setniku, varstveni režim III*
- *Cerkev v Butajnovi in v Planini, varstveni režim III*
- *Samotna kmetija Robež (Trnovec 31), varstveni režim I*
- *Osredek, naselje, režim III*
- *Butajnova, naselje, režim III*

Naravni rezervati:

1. *Smolnik pri Črnem vrhu, naravni rezervat II reda*
2. *Sv. Lovrenc pri PG, naravni rezervat I reda*
3. *Grmada v Polhograjskih dolomitih, naravni rezervat II reda*
4. *Igale (Govejek), naravni rezervat II reda*
5. *Jetrbenk, naravni rezervat II reda*

Zadali pa so si tudi **smernice** nadaljnega razvoja¹⁵:

- *dopolnjevanje urbanističnega načrta*
- *nove, dodatne zazidljive površine za počitniško - stanovanjske objekte*
- *kratkoročne naloge:*
 - + *raziskovalno planerske – podrobna ekonomsko-sociološka študija obravnavanega območja v smislu kmetijskega in turističnega gospodarskega razvoja KP PD*
 - + *načrtovalne – izdelava zazidalnih načrtov posebnega pomena v skladu s potrebami; načrt za vodnogospodarske, komunalne in prometne ureditve, načrt za tipske objekte itd.*
 - + *izvedbene – izvedbe načrtov, realizacija režimov, dogovorov za stimulacijo kmetovalcev, akcije za očiščenje in zavarovanje okolja, turistična oprema prostora, ...*
- **skrbniški odbor** – sestava: *aktivni občani – domačini in strokovni svetovalci bi moral skrbeti za usklajevanje:*

¹⁵ P.t., str. 21

- 1. smernic urbanističnega načrta*
 - 2. aktualnih potreb*
 - 3. ekonomskih in družbenih možnosti v obravnavanem prostoru*
- *skrbniški odbor skrbi za:*
- + izdelavo kratkoročnega programa za vsa 3 področja*
 - + opozarja občinske skupščine in javnost na aktualne zadeve v KP PD*
 - + predlaga skupščinam financiranje in naročilo raziskovalnih in načrtovalnih projektov*
 - + skrbi za realizacijo načrtov, akcij itd.*
 - + usklajuje interese obč. Skupščin na tem območju*
 - + povezuje delo in interese vseh strok in dejavnosti v tem območju (turistične, kmetijske, gozdarske, planinske itd.)*
 - + svoje delo povezuje in koordinira z delom občinskih urbanističnih služb in pristojnega urbanističnega zavoda*
 - + zastopa pozitivne interese občanov – domačinov*
 - + skrbi za skladen in ugoden gospodarski in socialni razvoj območja krajinskega parka, ki je namenjen za rekreacijo prebivalcev mestne regije*
 - + itd., itd.*

KRAJINSKI PARK POLHOGRAJSKI DOLOMITI DANES

Pravno-formalno, po predpisih s področja varstva narave, kot že omenjeno, Krajinski park Polhograjski Dolomiti do danes še ni bil razglašen. Ostaja nam odlok o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka Polhograjski Dolomiti izdan leta 1974. Akt o zavarovanju, ki bi ga sprejeli vsi ustanovitelji v enakem besedilu do letošnjega leta še ni bil razglašen.

Meja parka se od leta 1974 ni spreminjala, saj ni bilo sprejetih nobenih novih odlokov. Od ustanovitve novih občin park leži v občinah Dobrova – Polhov Gradec, Medvode in Mestna občina Ljubljana.

Na straneh Slovenske turistične organizacije je krajinski park Polhograjski Dolomiti predstavljen takole:

Razgibanemu svetu slikovitega Polhograjskega hribovja dajejo poseben pečat njegovi vrhovi : mogočna Polhograjska Gora ali Gora sv. Lovrenca (824m), plečata Pasja ravan (1019m), ki jo je Valvasor imenoval Pesjanski vrh in rogljata Grmada (898m). Najvišje pa se dviga košati Tošč (1021m). Oko se rado vzre na te vrhove. Vabijo pa tudi mične cerkvice, številni zaselki s samotnimi kmetijami, lep razgled in prijazni ljudje.

Slikovitost pokrajine pogojujejo kamnine, v spodnjih plasteh skrilavci in peščenci, nad njimi ponekod apnenec, največ pa dolomit. Na površini dolomit rad preperi, zato kažejo vrhovi in grebeni dolomitnih vzpetin navadne in zanimive oblike, na apnencu pa dobimo pravi kraški svet z manjšimi podzemnimi jamami.

Kamnine nam izdajajo že rastline in studenci. Na mnogih poteh in stezah vabijo popotnike zaščitene rastline : blagajana, dišeči volčin, bodika¹⁶.

Prav tako se krajinski park pojavlja v vseh seznamih krajinskih parkov v Sloveniji. Na le teh lahko ugotovimo, da je bilo pred odlokom o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka »Polhograjski Dolomiti«, v Sloveniji ustanovljenih le pet krajinskih parkov. V seznamu Agencije za okolje republike Slovenije je zavedeno, da je bil park ustanovljen leta 1974, obsega pa 11 608 ha¹⁷.

V Ugotovitvenem sklepu o pričetku priprave občinskega prostorskega načrta občine Dobrova Polhov Gradec iz leta 2007, je *Odlok o sprejetju urbanističnega načrta za območje*

¹⁶ Prim.: Krajinski park Polhograjski Dolomiti; http://www.slovenia.info/si/naravni-parki/Krajinski-park-Polhograjski-dolomiti.htm?naravni_parki=9744&lng=1

¹⁷ Agencija republike Slovenije za okolje (ARSO); Zavarovana območja; <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/>

*krajinskega parka Polhograjski dolomiti za območje Občin Ljubljana Šiška in Ljubljana - Vič Rudnik zaveden kot že izdelana strokovna podlaga za nadaljnji urbanistični razvoj*¹⁸. Prav tako je kot že izdelana strokovna podlaga zaveden grafični del *Regulacijskih elementov urbanističnega načrta Krajinskega parka Polhograjski dolomiti*¹⁹.

Za razliko od zgoraj navedenega se Krajinski park Polhograjski Dolomiti v osnutku *Odloka o občinskem prostorskem načrtu občine Dobrova Polhov Gradec* iz leta 2008²⁰, ne omenja. Se pa v odloku člani od 78 do 96 ukvarjajo z ohranjanjem narave in varstvom kulturne dediščine.

78. člen govori o naravnih spomenikih, naravnih vrednotah in varovanih območjih narave:

(1) Območja in objekti ohranjanja narave, ki so razglašeni z odloki ali določeni s posebnimi predpisi, se varujejo v skladu z določili teh predpisov, ki jih ta odlok prevzema. Za posege na območja ohranjanja narave je treba pridobiti pogoje in soglasja pristojnega organa za varovanje narave.

(2) Za posege na območjih in objektih iz prvega odstavka tega člena je treba v primeru neskladja določb tega odloka s pogoji organa, pristojnega za ohranjanje narave, upoštevati pogoje organa, pristojnega za ohranjanje narave.

79. člen govori o varstvu kulturne dediščine:

(1) Za posege na območjih in objektih kulturnih spomenikov in kulturne dediščine je treba pridobiti pogoje in soglasja pristojnega organa za varovanje kulturne dediščine.

(2) Če so določbe tega odloka v neskladju z varstvenim režimom nepremičnih kulturnih spomenikov, je treba upoštevati varstveni režim nepremičnega kulturnega spomenika.

(3) Če so določbe tega odloka v nasprotju z varstvenim režimom registrirane kulturne dediščine, je treba upoštevati pogoje organa, pristojnega za varstvo kulturne dediščine.

Nadaljnji člani odloka govorijo o varstvo okolja in naravnih dobrin - varovanju in izboljšanju okolja: varstvo zraka, varstvo voda, varstvo vodnih virov, varstvo tal in reliefa, varovani gozdovi, gozdovi s posebnim namenom (gozdni rezervati), itd.

Z varovanjem naravne in kulturne dediščine se osnutek odloka o občinskem prostorskem načrtu občine Dobrova Polhov Gradec iz leta 2008 torej ukvarja, konkretno o Krajinskem parku Polhograjski Dolomiti pa ne govori. Po besedah Helene Čuk, višje svetovalke za gospodarstvo, kmetijstvo in turizem, si na občini prizadevajo, da bi Krajinski park obudili oziroma ga pravno-formalno uredili. Trenutno je pri izdelovalcu kartografski del projekta. Zaenkrat še ni povezovanja z drugimi občinami, ki ležijo v parku. Brez sodelovanja in soglasja vseh udeleženih občin, se pravno – formalna ureditev parka ne more udejanjiti in stvari ostajajo nedorečene.

¹⁸ Ugotovitveni sklep o pričetku priprave občinskega prostorskega načrta (OPN); <http://www.uradni-list.si/1/content?id=81620>

¹⁹ Ugotovitveni sklep o pričetku priprave občinskega prostorskega načrta (OPN); <http://www.uradni-list.si/1/content?id=81620>

²⁰ Odlok o občinskem prostorskem načrtu občine dobrova polhov gradec; http://www.dobrova-polhovgradec.si/obcinadpg/doc/priponke/opn_dobrova_odlok_sept08_osnutek.pdf

Pred kratkim so ob Polhograjski graščini postavili nove informativne table ter označili Blagajevo pot. Ob njenem začetku so postavili tablo »Krajinski park Polhograjsko hribovje«. Do spremenjenega imena je po besedah Helene Čuk prišlo zaradi zastarelega izraza »Polhograjski Dolomiti«, ki naj bi se ob prenovi akta preimenoval v »Polhograjsko hribovje«.

Naravne vrednote²¹

Poglejmo katere naravne vrednote se po strokovnem predlogu o naravni dediščini za območje Dobrova-Polhov Gradec, ki ga je pripravila Agencija RS za okolje, uvrščajo med naravno dediščino:

Naravne vrednote državnega pomena

- Polhograjska gora
- Polhograjska Grmada
- Brezje pri Horjulu – rastišče kačunke
- Hrastenice – nahajališče fosilov

Območja hidrološke naravne dediščine

- Mala voda
- Horjulščica
- Proasca
- Gradaščica – mrtvi rokav
- Jarčji potok
- Ostrožnik – dolina
- Petačev graben
- Potrebuježev graben
- Jernejčev graben

Naravne vrednote lokalnega pomena

- Babčarjev tabor
- Melinca jama
- Kočarska jama

Dendrološke naravne vrednote

- Zagoriški hrib – gozdni rezervat
- Polhov Gradec – grajski vrt
- Polhov Gradec – lipa
- Polhov Gradec – črna topola
- Gora – lipi pri kapelici

²¹ Po Zakonu o ohranjanju narave (1999) naravne vrednote vključujejo vso naravno dediščino.

- Pristava pri Polhovem Gradcu – divji kostanji
- Dvor pri Polhovem Gradcu – divja kostanja
- Babna Gora – dob
- Hruševo – lipa
- Hruševo – hruška
- Šujica- gozd črne jelše
- Stranska vas – vrbe
- Devnik –bukev
- Črni Vrh – smreka

Na območju Polhograjskega hribovja je bogato tudi rastlinje. Kot že zapisano so zaščitene rastline blagajev volčin, dišeči volčin in bodika. Pojavljajo se tudi petoprstnik, kranjska lilija in clusijev svišč.

Kulturna dediščina

Poleg različnih umetnostnih zvrsti, ki zaznamujejo sakralno in arhitekturno kulturno dediščino (kot so srednjeveške freske, poznogotsko kiparstvo in renesančno-baročna grajska arhitektura), so na Polhograjskem številne znamenitosti arheološke, zgodovinske in etnološke kulturne dediščine. Kar osem objektov oziroma območij se uvršča med pomembnejšo kulturno dediščino. Spodaj so navedeni vsi objekti označeni za pomembno kulturno dediščino.

Pomembnejša kulturna dediščina in pomembnejša območja kulturne dediščine:

- Grad Polhov Gradec
- Neptunov vodnjak
- Park gradu Polhov Gradec
- Cerkev sv. Petra
- Arheološko najdišče Gora sv. Lovrenca
- Spomenik Blagajevemu volčinu
- Ošetarjeva hiša – Polhov Gradec
- Območje kompleksnega varstva kulturne dediščine Polhov Gradec - Črni Vrh

Razglašeni spomeniki (državnega / lokalnega pomena):

- Grad Polhov Gradec
- Neptunov vodnjak
- Park gradu Polhov Gradec
- Cerkev sv. Petra
- Spomenik Blagajevemu volčinu
- Ošetarjeva hiša v Polhovem Gradcu
- Hiša Polhov Gradec 17
- Gostilna Pri Pratarju na Pristavi pri Polhovem Gradcu

- Hiša Šentjošt 9
- Cerkev sv. Elizabete - Podreber
- Spomenik padlim v NOB na Dobrovi
- Spomenik NOB pri Gavgarju v Hrastenicah
- Spomenik zmagi partizanov nad Italijani v Hrastenicah
- Partizanski dom na Ključu

Predlogi za razglasitev (lokalnega pomena):

- Arheološko najdišče Gora sv. Lovrenca
- Naselbina na Marinčevi planini – Planina nad Horjulom
- Hiša Planina nad Horjulom 7
- Hiša Butajnova 23 (Jurman)
- Hiša Butajnova 31 (Starekeš)
- Domačija Butajnova 46 »Cecnk«
- Domačija Šentjošt 44 »Krvinet«
- Hiša Setnik 6
- Hiša Dolenja vas 6
- Domačija Podreber 3
- Hiša Srednja vas 6
- Hiša Šujica 11
- Mlin in žaga Setnik 5
- Domačija z žago Polhov Gradec 12
- Cerkev sv. Lenarta na Črnem Vrhu z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Jdrti na Selu z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Uršule na Setnici z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Lovrenca z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Andreja na Planini nad Horjulom z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Ane na Butajnovi z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Jošta v Šentjoštu nad Horjulom z vplivnim območjem
- Cerkev Marijinega rojstva v Polhovem Gradcu
- Cerkev sv. Jurija na Brišah z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Nikolaja v Dvoru pri Polhovem Gradcu
- Cerkev Matere Božje na Dobrovi z vplivnim območjem
- Cerkev sv. Martina v Podsmreki

Nekatera območja naravnih vrednot in kulturne dediščine, opredeljena danes, so enaka tistim v poročilu iz leta 1974. Polhograjska gora in Polhograjska Grmada, naravni vrednoti državnega pomena, sta bili kot naravna dediščina npr. že leta 1974 predlagani za naravni rezervat II razreda. Tudi nekatera druga predlagana območja ožjega varovanja se pokrivajo z današnjimi naravnimi vrednotami in kulturno dediščino, druga se dopolnjujejo. Bolj zanimivo pa je pogledati uresničevanje planov iz leta 1974. Športno-turističnih centrov ni toliko, kot jih je bilo načrtovanih, so pa na novoustanovljena štiri turistična društva: TD Briše, TD Veternik, TD Polhov Gradec in TD Črni Vrh. Krožna kolesarska pot je še vedno v planu, označevanje pešpoti je v teku.

ZAKLJUČEK

V 35ih letih torej ni bilo moč uresničiti vseh načrtov iz Odloka o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka »Polhograjski Dolomiti«. Smernicam varovanja naravne in kulturne dediščine in urbanističnega plana se občina sicer kolikor toliko drži, a krajinski park nima skrbnika in skrbniškega odbora. Dejansko obstaja le na papirju, v seznamih in opisih. V realnem življenju ne funkcioniра kot celota. In škoda, da je tako. Glede na to koliko območij naravne in kulturne dediščine je v prostoru, kakšno strateško lego ima, da o estetski vlogi sploh ne govorimo, bi si gotovo zaslužil več pozornosti, zlasti pa pravno – formalno podlago v pravnem aktu. Argumenti iz leta 1974 držijo še danes, območje »Krajinskega parka Polhograjski Dolomiti« je *utemeljeno z elementi izredne kakovosti*. Ostaja zelena oaza in kraj oddiha za prebivalce Ljubljane in okoliških krajev. Le da redko kdo izmed njih ve, da se nahaja v krajinskem parku.

Vprašanja, ki sem si jih zastavila na začetku, sem delno razjasnila. Žal pa sem ugotovila, da v več kot 35ih letih ni bistvenega napredka. Lahko rečem, da so k sreči lokalne oblasti vendarle upoštevale, da je to območje posebnega pomena in niso dovoljevale hujših posegov, tako da področje parka ni razvrednoteno. Na občina Dobrova – Polhov Gradec se tudi pri postavljanju turističnih tabel sklicujejo na Krajinski park (Polhograjsko hribovje). Skrajni čas je, da se vse skupaj pravno – formalno uredi po postopkih in na način, kot to določa nova zakonodaja s področja ohranjanja narave (Zakon o ohranjanju narave, 1999) in ta biser v zaledju Ljubljane ohranimo zanamcem pred morebitnim pohlepom po hitrem zaslužku, nekontrolirani pozidavi in drugimi nepopravljivimi posegi. Po ustanovitvi se območje krajinskega parka lahko tudi označi skladno s predpisom, ki določa označevanje zavarovanih območij naravnih vrednot (2002).

Namesto povzetka – PD Panorama Dobrova in Krajski park Polhograjski Dolomiti

Namen izdelave te seminarske naloge je bil tudi ugotoviti kako lahko PD Panorama Dobrova doprinese k popularizaciji in prepoznavnosti Krajinskega Parka Polhograjski Dolomiti.

Večina prebivalcev ne ve, da živi v krajinskem parku dokler se ne spopade s kakim gradbenim dovoljenjem. Še manj jih ve, da ja krajinski park tik pred njihovim pragom.

Planinsko društvo Panorama zlasti z mladimi planinci pogosto organizira izlete v tem okolju. Zaveda se lepote in pestrosti področja, vendar zaradi nedefiniranega stanja parka, ne more kaj dosti pripomoči k njegovemu uveljavljanju. Smiselno bi bilo povezovanje z ostalimi planinskimi društvi na območju parka. S tem bi lahko oblikovali neko iniciativo, ki bi pri vseh občinah sprožila vprašanje o obstoju krajinskega parka in željo po njegovi pravno – formalni ureditvi.

Glede na to koliko obiskovalcev, predvsem planincev, park sprejme, imajo planinska društva v njem prav gotovo pomembno vlogo. Ko bo krajinski park formalno ustanovljen in bo določen upravljavec parka, se morajo v upravljanje vključiti tudi predstavniki planinskih društev, po možnosti varuhi gorske narave. Potem se lahko organizirajo informativni izleti, predavanja, predstavitve kulturnih in naravnih vrednot in podobno. Pred tem pa mora svoje narediti »politika«, planinska društva lahko le skušamo pospešiti postopek.

Tabla ob vznožju Polhograjske gore (Lovrenca), postavljena s strani Občine Dobrova Polhov Gradec, 2009.

VIRI in LITERATURA:

- Uradni list SRS: Odlok o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka »Polhograjski Dolomiti« za območji občin Ljubljana Šiška in Ljubljana Vič Rudnik, 29.3.1974;
http://www.dobrova-polhovgradec.si/obcinadpg/vsebina.asp?id=78&predpis_id=98
- Uradni list RS, št. 16/2008 z dne 15.02.2008; Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1), Stran 1121; <http://www.uradni-list.si/1/content?id=84972>
- Uradni list RS, št. 96/2004 z dne 30.08.2004; 4233. Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB2), Stran 11541; <http://www.uradni-list.si/1/content?id=51097>
- Krajinski park, krajinski park Radgensko polje;
http://www.radenskopolje.si/index.php?option=com_content&view=article&id=31&Itemid=60
- Vrste zavarovanih območij; <http://www.umanotera.org/index.php?node=51>
- Agencija republike Slovenije za okolje (ARSO); Zavarovana območja;
<http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%20C4%8Dja/>
- Obstoječa zavarovana območja;
http://www.parki.mop.gov.si/obstojeca_zavarovana_obmocja.html
- Občina Dobrova – prostorsko informacijski sistem;
<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=DOBROVA>
- Krajinski park Polhograjski dolomiti; http://www.slovenia.info/si/naravni-parki/Krajinski-park-Polhograjski-dolomiti.htm?naravni_parki=9744&lng=1
- Predlog programa priprave strategije prostorskega razvoja občine Dobrova-Polhov Gradec;
http://www.dobrova-polhovgradec.si/obcinadpg/doc/priponke/osnutek%20spro%20-%20program%20priprave_05_kon%20C4%8Dni.pdf
- Ugotovitveni sklep o pričetku priprave občinskega prostorskega načrta (OPN);
<http://www.uradni-list.si/1/content?id=81620>
- Odlok o občinskem prostorskem načrtu občine dobrova polhov gradec;
http://www.dobrova-polhovgradec.si/obcinadpg/doc/priponke/opn_dobrova_odlok_sept08_osnutek.pdf
- Občina Dobrova – Polhov Gradec, Turizem;
<http://www.dobrova-polhovgradec.si/obcinadpg/vsebina.asp?id=59>
- Krajinski park Polhograjski Dolomiti; http://www.slovenia.info/si/naravni-parki/Krajinski-park-Polhograjski-dolomiti.htm?naravni_parki=9744&lng=1

- Likar, Jure: **Krajinski park Polhograjski Dolomiti : dileme ob snovanju (razglasitvi) krajinskega parka**, diplomska naloga, Filozofska fakulteta, 1996
- Doles, Maja: **Krajinski park v času: primer krajinski park Polhograjski Dolomiti**, diplomsko delo, Biotehniška fakulteta, 2008
- Jaklič, Mojca: **Zavarovana območja v Sloveniji**, diplomska naloga, Pravna fakulteta, 2003
- Hribernik, Mirjam: **Možnosti razvoja občine Dobrova-Polhov Gradec s poudarkom na turizmu**, diplomsko delo, Filozofska fakulteta, 2006
- Mencinger, Borut: **Naravni parki Slovenije**, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2004
- Slabe, Marijan in Kaštrun, Danijel: **Župnija Polhov Gradec**, Župnijski urad Polhov Gradec, Ljubljana, 1996
- Kavčič, Jožica in Jože: **V znamenja ujeti čas na Polhograjskem**, Salve, Polhov Gradec, 2000
- **Krajinski park Polhograjski Dolomiti, Urbanistični načrt, Poročilo 1**
Ljubljanski urbanistični zavod, Zavod za spomeniško varstvo SRS, projekt št. 1491/71
Naročnik: SOB Lj. – Šiška, Lj.-Vič, Škofja Loka
Obdelali: Nevenka Sterlekar, Ivan Sedej, Franc Vardjan, Marija Cerkvjenik
Direktor: Vido Vavken, LUZ, Marijan Kolarič, ZSV SRS
Ljubljana, oktober 1971, februar 1973
- **Krajinski park Polhograjski Dolomiti, Urbanistični načrt, operativno gradivo 2**
Ljubljanski urbanistični zavod, Zavod za spomeniško varstvo SRS, projekt št. 1491/71
Naročnik: SOB Lj. – Šiška, Lj.-Vič, Škofja Loka
Obdelali: Nevenka Sterlekar, Ivan Sedej, Franc Vardjan, Marija Cerkvjenik, Peter Kastelec in sodelavci
Direktor: Vido Vavken, LUZ, Marijan Kolarič, ZSV SRS
Ljubljana, oktober 1971, februar 1973
- **Urbanistični načrt za območje krajinskega parka »Polhograjski Dolomiti« za območji občin Ljubljana Šiška in Ljubljana Vič Rudnik**
Šifra projekta 1491/71, 1567/71 in 1706/73, izdelal LUZ za občino Šiška in Vič Rudnik (Občina Šiška – potrjena urbanistična dokumentacija)